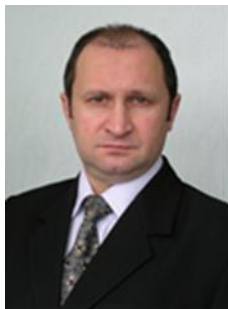

The authors came to the conclusion that the domestic legislator ignored the issue of unification of criminal liability for criminal encroachments in the field of intellectual property, as evidenced by the lack of a systematic approach to determining the criteria of liability for similar encroachments and, consequently, – dispersion of legal norms in different sections of the Criminal Code of Ukraine. In this regard, it seems appropriate to combine these rules in a separate section of the Criminal Code of Ukraine «Criminal offenses against intellectual property».

Keywords: *intellectual property rights, criminal and legal protection, foreign experience, encroachment on intellectual property, criminal offenses.*

УДК 343.98 : 343.131

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-2-266-272

Ігор ПІРИГ[©]
доктор юридичних
наук, професор

**Сергій
ПРОКОПОВ**[©]
викладач

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

У статті надано увагу практичному використанню криміналістичної характеристики під час розслідування перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом. Наголошено, що важливим є використання на початковому етапі розслідування таких елементів криміналістичної характеристики, як обстановка та спосіб вчинення правопорушення, інформації про сліди та особу правопорушника. Аналіз зазначених елементів впливає на виявлення правопорушення і тактику проведення таких слідчих (розшукових) дій, як огляд та допит.

На основі аналізу думок науковців визначено, що застосування поліграфа можливо у формі проведення допиту або судово-психологічної експертизи. Доведено позицію щодо доцільності проведення допиту з участю спеціаліста-поліграфолога. Надано увагу використанню під час допиту поліграфа.

Ключові слова: *кримінальне провадження, криміналістична характеристика, наркотичні засоби, слідчий, початковий етап розслідування, огляд, сліди, допит, тактичні прийоми.*

Постановка проблеми. Незаконний обіг наркотиків завжди був і залишається одним з найбільш небезпечних проявів злочинної діяльності, що негативно впливає на соціальну складову суспільства, знищує моральні цінності та впливає на здоров'я населення, сприяє збільшенню інших видів кримінальних правопорушень. Не зважаючи на сьогоденне становище країни, коли український народ об'єднався у боротьбі з агресором, кількість кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів не зменшується. Зокрема, за даними Генеральної прокуратури України, в 2021 р. зареєстровано 29 587 кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, з яких у 21 949 оголошено особам

© І. Пиріг, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8391-067X>

pira@ua.fm

© С. Прокопов, 2022

proko@ua.fm

про підозру. За чотири місяці цього року зареєстровано 10 368 кримінальних правопорушень, з яких у 4 334 випадках особам оголошено про підозру. З означених показників помітно, що якщо результати розслідування розглядуваних правопорушень у 2021 році можна назвати задовільними, то за цей рік їх розкриття становить всього лише 40 %. Якщо розглядати складові незаконного обігу наркотичних засобів, то їх перевезення є найбільш латентним та викликає значну складність під час розслідування. Про це також свідчать статистичні дані: з 1 155 випадків перевезень наркотиків у 2021 році лише у 677 випадках оголошено про підозру, а за чотири місяці цього року з 348 лише 156.

Безумовно, таке становище зумовлено низкою причин, однією з яких є наявний на сьогодні військовий стан, та відповідно, завантаженість слідчих підрозділів поліції, які, крім виконання своїх обов'язків з розслідування кримінальних правопорушень, виконують також завдання з охорони громадського порядку, в тому числі у зоні бойових дій. Збільшення кількості випадків незаконного обігу наркотиків можна пояснити падінням економіки в умовах військового стану та змушеним безробіттям частини населення, яке у незаконний спосіб намагається заробити гроші. Зважаючи на означене вище, можна визначити проблему розслідування незаконного перевезення наркотичних засобів актуальною та такою, що потребує наукових рекомендацій.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Проблема практичного використання елементів криміналістичної характеристики розглядалась вченими-криміналістами, такими як Ю. Аленін, Л. Аркуша, В. Бахін, В. Берназ, А. Волобуєв, В. Журавель, О. Колесніченко, І. Когутич, В. Кузьмічов, В. Лисенко, В. Лукашевич, Є. Лук'янчиков, Г. Матусовський, М. Погорельський, М. Салтєвський, Р. Степанюк, В. Тищенко, О. Пчеліна, Ю. Черноус, С. Чернявський, В. Шепітько, Б. Щур та ін. Щодо зазначеної проблеми в методиці розслідування кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків, то її вирішенню присвячено роботи О. Вовчанської, Н. Косміної, Г. Меретукова, О. Одерія, А. Поляха та ін. Незважаючи на достатньо велику кількість праць з цієї тематики, науковці не завжди єдині у тому, яку конкретно роль відіграють елементи криміналістичної характеристики у практиці розслідування кримінальних правопорушень.

Метою статті є визначення особливостей використання елементів криміналістичної характеристики на початковому етапі розслідування перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом.

Вклад основного матеріалу. Одними з основних елементів методики розслідування окремого виду кримінального правопорушення є криміналістична характеристика. Визначення цієї наукової категорії на сьогодні не викликає особливих дискусій. Першими його надали О. Колесніченко та В. Коновалова як «систему відомостей (інформації) щодо криміналістично значущих ознак злочинів даного виду, що відображають закономірні зв'язки між ними та слугують побудові й перевірці слідчих версій для вирішення конкретних завдань розслідування» [1, с. 16]. Воно принципово не змінилось та наводиться у підручниках з криміналістики як «інформаційна модель, що являє собою якісно-кількісну систему опису типових ознак конкретного виду (групи) злочинів» [2, с. 419] або як «сукупність взаємозалежних даних про криміналістично вагомні ознаки злочинів даного виду (групи), які сприяють їх розкриттю і розслідуванню шляхом побудови версій та їх перевірки в результаті проведення запланованих слідчих (розшукових) дій та інших заходів» [3, с. 409]. Як нами зазначалось вище, дискусії серед науковців виникають щодо практичного значення криміналістичної характеристики.

Ми поділяємо думку науковців, які надають значення криміналістичній характеристиці на початковому етапі розслідування як сукупності інформації, що сприяє у визначенні напрямів розслідування, висуненні та перевірці версій, спрямованих на вирішення завдань розслідування на цьому етапі, основними з яких є розшук та затримання правопорушника, отримання початкової інформації про подію кримінального правопорушення. Ми погоджуємось з авторами підручника з криміналістики, які зазначають, що «практичне значення даної категорії в тім, що слідчий може використовувати її як модель (матрицю), шляхом перенесення даних, які її складають, на конкретну подію, що дозволяє прогнозувати зміст окремих, ще не встановлених складових механізму вчинення цього злочину, а в підсумку дозволяє визначити методи, прийоми і засоби досягнення мети розслідування» [3, с. 406].

Практичне значення криміналістичної характеристики особливо виявляється у внутрішньовидових методиках, а саме під час розслідування перевезення наркотиків залізничним транспортом, що є предметом нашого дослідження.

Перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів є одним із способів вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 307, 309 КК України. Залізничний транспорт завжди був найбільш стабільним та прогнозованим щодо часу перевезення пасажирів та вантажу, а також доступним за ціною для пересічних громадян. В умовах військового стану, незважаючи на окремі перебої в роботі на початку, він повністю відновив роботу і залишається найбільш доступним засобом пересування. Цим користуються і перевізники наркотиків, віддаючи йому перевагу порівняно з автомобільним транспортом.

У структурі криміналістичної характеристики перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом виділяють такі елементи: предмет посягання; спосіб вчинення правопорушення; сліди, що вказують на перевезення наркотиків; обстановку вчинення правопорушення; характеристика особи правопорушника [4, с. 6].

Розглянемо спочатку такий елемент криміналістичної характеристики, як обстановку вчинення правопорушення, під якою розуміють систему «різних взаємодіючих між собою до та в момент вчинення злочину об'єктів, явищ і процесів, які характеризують місце, час, речовинні, природно-кліматичні, виробничо-побутові та інші умови навколишнього середовища, а також інші фактори об'єктивної реальності, що визначають можливість, умови та деякі обставини вчинення злочину» [3, с. 412–413]. Обстановка вчинення кримінального правопорушення багато в чому визначає обрання способу вчинення правопорушення, впливає на механізм його здійснення. В обстановці виявляються окремі важливі риси особи правопорушника, який частково формує цю обстановку або пристосовується до неї. Обстановка, в якій здійснюється незаконний обіг наркотиків, тісно пов'язана з географічним розташуванням України, яка розміщена на перетинанні маршрутів міжнародної контрабанди наркотиків. Серед таких маршрутів А. Полях виділяє: балканський маршрут – починається у Південно-Західній Азії, проходить через територію Ірану та Туреччини, а потім поділяється на два розгалуження, перше з яких («північна дорога») пролягає через Болгарію, Румунію, Угорщину до Австрії та Німеччини, захоплюючи територію України; північно-чорноморський маршрут починається в Афганістані та проходить через територію країн Центральної Азії до ринків Західної Європи через російську федерацію, Україну, Білорусь та Республіку Польща; циганський маршрут, за якого наркотики виробляються кустарним способом в Україні або Молдові та постачаються на захід; албанський маршрут, що починається з виробництва наркотиків у країнах Балканського півострова (Албанія, Македонія, Боснія і Герцеговина), далі через Румунію, Угорщину наркотики переміщуються в Україну, а потім до російської федерації; африканський маршрут починається у центрах виробництва наркотиків у країнах Центральної та Північно-Західної Африки, транзитом проходить через європейські країни до України; угорський маршрут починається з виготовлення наркотиків в Угорщині з подальшою доставкою до України; місцевий кримінальний маршрут, пов'язаний з постачанням через державний кордон на Північному Сході та Півдні України [5, с. 47–49].

До початку збройної агресії, не зважаючи на обмеженість пересування на кордоні з Росією, всі ці маршрути працювали. На сьогодні будь-які маршрути, пов'язані з перетином кордону, втратили своє значення. Також припинилось перевезення наркотиків морським транспортом через Чорне море. Однак в інших напрямках транспортування не припинилось. Крім того, на тому ж рівні залишається внутрішнє перевезення наркотиків, що переважно відбуваються залізничним транспортом. Звертаючи увагу на такі обставини, підрозділам поліції, що спеціалізуються на розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотиків, потрібно зосередити увагу на західних та південно-західних регіонах нашої країни, через які проходять шляхи перевезення наркотиків.

Центральне місце в криміналістичній характеристиці посідає спосіб вчинення кримінального правопорушення. Загальновідомо, що в криміналістиці спосіб має три складові: підготовку, безпосередньо вчинення та приховування злочину. Під час розслідування незаконного обігу наркотиків, на думку В. Шевчука, діяльність з підготовки містить: вибір місця та способу вчинення кримінального правопорушення; підбір засобів для виготовлення наркотиків; обрання місця для зберігання наркотиків;

вибір об'єкта для їх збуту; розробка плану вчинення правопорушення; підбір співучасників та розподіл ролей [6, с. 357]. Зазначене підтверджується проведеними нами дослідженнями. За матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що під час підготовки правопорушення, як правило, заздалегідь обирають: маршрут перевезення, потяг та вагон у складі потягу, місця розташування наркотиків у вагоні, спосіб доставки наркотиків до вагона, спосіб маскуванню наркотиків перед розміщенням їх у вагоні, співучасників, план дій у разі можливого викриття під час перевезення або безпосередньо після прибуття у кінцевий пункт маршруту.

Здебільшого (у 82 % випадків) правопорушники перевозять наркотики у пасажирських потягах. За даними дослідження О. Вовчанської, в пасажирських потягах наркотики можуть приховувати в таких місцях: в обшивках стін та стелі пасажирського купе (14 %); в обшивках стін та стелі вагона (4 %); в особистих речах пасажирів (41 %); у технологічних місцях (рундуки для вугілля, міжстельовий простір над вбиральнями та тамбурами вагонів, радіатори опалення, сміттєзбиральники, люки над електрощитами, вентиляційні люки, ніші для котлів опалення) (7 %); серед майна (постільної білизни, ковдр, подушок тощо) у службовому купе провідників (5 %); в туалеті потяга (5 %); у технічних пристроях локомотива (14 %). Розглянемо алгоритм дій слідчого та працівників оперативних підрозділів, спираючись на наведені вище дані криміналістичної характеристики.

Для виявлення наркотиків в обшивках стін та стелі пасажирського купе або вагона слідчому чи оперативному працівнику під час огляду або проведення негласних слідчих (розшукових) дій потрібно звертати увагу на зміни, що можуть бути помітні у кріпленні окремих деталей обшивки. Незалежно від того, де відбувається маскуванню наркотиків – на місці формування потягу або під час руху, правопорушники, як правило, роблять такі дії поспіхом та залишають недокрученими або пошкодженими шурупи, спостерігається не збігання стиковки швів, невідповідність стелі кріпленням обшивки. У разі розміщення наркотиків у технологічних місцях необхідно їх ретельно оглянути шляхом відкриття та огляду з використанням засобів освітлення та наборів оглядових дзеркал.

Під час огляду особистих речей пасажирів потрібно звертати увагу на стінки чемоданів, дорожніх сумок, рюкзаків, упакованих коробок з метою виявлення ознак порушення цілісності, що може свідчити про подвійне дно, за яким можливе розміщення досить великої кількості наркотиків. Огляду також підлягають книги, предмети особистої гігієни (жіноча косметика, тюбики зубної пасти, ємності з кремом чи шампунем). Наркотики можуть також перевозитись у предметах харчування. Потрібно оглядати та звертати увагу на цілісність банок з-під чаю, кави, коробок з цукерками, пакунків соку, консервів, металевих пляшок з пивом, пакунків з горілчаними напоями тощо. У разі виявлення пошкодження звертається увага на характер, вид та локалізацію слідів та робляться висновки щодо навмисного чи випадкового їх утворення.

В умовах військового стану значну допомогу армії та внутрішньо переміщеним громадянам надають волонтери. Волонтерський рух у сучасних умовах, безумовно, є прогресивним та дуже необхідним. Волонтерську допомогу надають як організації, так і окремі громадяни. Предметом надання допомоги можуть бути будь-які предмети, в тому числі одяг, предмети харчування, ліки тощо, що виготовляються як на території країни, так і надходять з-за кордону, в тому числі залізничним транспортом. Поки в авторів цієї статті немає інформації про розпочаті чи завершені кримінальні провадження, в яких під виглядом волонтерської допомоги провозились наркотичні чи психотропні засоби. Однак одним з напрямів в теорії криміналістики є криміналістичне прогнозування. Оскільки предмети, які надаються волонтерами, проходять спрощену процедуру контролю, цілком можливо передбачити, що під виглядом такої допомоги можуть перевозитись наркотики. Наприклад, під виглядом антисептичних та знеболювальних медикаментів, що випускаються у формі таблеток, порошку чи ампул з рідиною, можуть бути будь-які психотропні чи наркотичні речовини (наприклад, амфітамін чи його похідні: метамфетаміни, метилендіоксі- і метоксиамфетамін (МДА), мескалін, псевдоефедрин та ін.).

Наступним вагомим елементом криміналістичної характеристики є відомості щодо особи правопорушника. Серед інших, на нашу думку, більш вагоме для розслідування значення має соціально-правова характеристика особи правопорушника. Ми погоджуємось з думкою О. Вовчанської, яка поділила всіх перевізників наркотиків залізничним транспортом на п'ять груп: «професійні злочинці – члени організованих груп

та злочинних організацій (28 %); особи, які є професійними перевізниками наркотиків і працюють за завданням представників організованих злочинних груп (31 %); особи, які під впливом соціального чинника (втрата роботи, низька заробітна плата, бажання жити краще) стали на злочинний шлях з метою швидкого збагачення (20 %); наркомани, які за перевезення наркотиків отримують частину, що частково реалізують, а частково самі вживають (7 %); особи, які не пов'язані з незаконним обігом наркотиків, а перевозять їх під виглядом інших речей, не знаючи справжнього змісту (14 %)» [4, с. 9]. Кожна з цих груп має свої характеристики, що потрібно використовувати оперативним працівникам – під час виявлення осіб, що перевозять наркотики, слідчим – під час допиту та під час проведення інших слідчих (розшукових) дій.

У разі виявлення наркокур'єрів потрібно звертати увагу на такі обставини. Перевізники наркотиків, як правило, намагаються їхати в купе наодинці. Зважаючи на це, наявність в купе одного чи двох осіб при тому, що всі квитки викуплено, може викликати підозру. Перевізники синтетичних та напівсинтетичних наркотиків, які досить коштовні та займають мало місця, можуть обирати спальні купе. Оперативним працівникам потрібно звертати увагу на перебування осіб з великими сумками у таких купе. Перевізники наркотиків у таких випадках приходять завчасно до відправлення, розміщуючи сумки з наркотиками на верхніх багажних полках, прикриваючи їх іншими сумками чи або верхнім одягом. У цьому випадку також потрібно звертати увагу на сліди, що можуть вказувати на наявність наркотичних засобів, а саме: залишки самої речовини, що випадково висипалась під час пакування та завантаження сумок та її запах. Перевізники для маскуванню запаху наркотиків можуть використовувати одеколон або освіжувач повітря, який, як правило, має різкий запах, на що також треба звертати увагу.

Допит є однією з найважливіших слідчих (розшукових) дій, під час якої отримується значна кількість доказової інформації. Тактику допиту під час розслідування перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом потрібно будувати, зважаючи на категорії правопорушників, визначені криміналістичною характеристикою. Найбільш поширеними тактичними прийомами під час допиту можна зазначити такі: встановлення психологічного контакту; виклад показань у формі вільної розповіді; постановка запитань; пред'явлення доказів; покладання краю брехні на початковому етапі проведення допиту; допущення легенди; створення у допитуваного уявлення про інформованість слідчого про злочинну подію; викладення слідчим імовірного ходу розвитку злочинних подій; виявлення зацікавленості до незначних другорядних фактів та замовчування про інші відомі слідству обставини; приховування слідчим інформованості про подію злочину; спостереження за поведінкою допитуваного; використання темпу постановки запитань допитуваному; деталізацію показань; з'ясування контрольних даних; проведення повторного допиту; спростування неправдивого алібі; початок допиту з обставин (епізодів), найкраще відомих слідчому; запрошення до участі в допиті авторитетних для допитуваного осіб; застосування під час допиту науково-технічних засобів; використання фактору раптовості; використання конфліктів та суперечок у злочинній групі [7, с. 37–41; 8, с. 108; 9, с. 243–244].

Тож під час допиту осіб, які стали на злочинний шлях під впливом соціально-економічних чинників, потрібно використовувати прийоми емоційного та логічного впливу: встановлення психологічного впливу, пред'явлення доказів, деталізація показань, використання різних темпів допиту, викладення слідчим імовірного ходу розвитку подій, вплив на позитивні сторони допитуваного та ін. Під час допиту раніше засуджених осіб та членів організованих злочинних угруповань потрібно використовувати такі прийоми: пред'явлення доказів; спостереження за поведінкою допитуваного; створення та зняття напруги; створення уявлення про інформованість слідчого; приховування меж поінформованості слідчого; використання рефлексії допитуваного; використання фактору раптовості; «розпалення» конфлікту; використання конфліктів та суперечок у злочинній групі.

Ефективним тактичним прийомом отримання інформації є застосування науково-технічних засобів під час допиту. Серед них найбільші дискусії серед науковців виникають щодо можливості використання під час допиту поліграфа. Цей пристрій, відомий як «детектор брехні», є інструментом, що фіксує фізіологічні реакції організму людини: температуру тіла, кров'яний тиск, потовиділення, пульс, подих тощо. У разі неправдивих відповідей на поставлені під час допиту питання вказані показники змінюються. Більшість дискусій виникають щодо процесуального закріплення як доказів результатів застосування

поліграфа. Раніше нами зазначалось про дві можливі форми використання поліграфа: під час проведення психологічної експертизи та залучення поліграфолога як спеціаліста під час проведення допиту [10, с. 128]. При цьому обидві форми є перспективними, але, на нашу думку, простішим з процесуального погляду буде використання поліграфа під час допиту із залученням спеціаліста-поліграфолога. Для законодавчої регламентації використання поліграфа, на думку Л. Удалової, потрібно дотримуватися певних умов, а саме: тестувати на поліграфі тільки тих осіб, які добре усвідомлюють суть того, що відбувається, і добровільно на це погоджуються; для участі в допиті дозволяється залучати фахівця-психолога, який виконує функції оператора поліграфа, висновки якого доводяться до відома не лише ініціатора проведення допиту, але й особі, яка допитується; результати застосування поліграфа можуть використовуватися слідчим лише як орієнтовна інформація, а матеріали застосування поліграфа (стрічки, записи) до матеріалів кримінального провадження не долучаються [11, с. 173].

На використанні іншої форми, а саме під час судово-психологічної експертизи, наголошують А. Волобуєв і Т. Орлова при дотриманні таких умов: «1) використання поліграфа у кримінальному провадженні можливе лише в рамках судово-психологічної експертизи певної особи з метою отримання орієнтовної інформації для вирішення завдань ініціатора кримінального провадження; 2) підставою для використання поліграфа є характер завдань ініціатора судово-медичної експертизи за відсутності медичних протипоказань у обстежуваній особі за умови її письмової згоди на опитування з використанням поліграфа; 3) суб'єктом застосування поліграфа та оцінки результатів обстеження (тестування) є експерт-психолог, технічним помічником якого є оператор поліграфа; 4) методика проведення судово-медичної експертизи конкретної особи з використанням поліграфа визначається експертом самостійно, виходячи з завдань, поставлених ініціатором судової експертизи» [12, с. 122].

Висновки. На підставі викладеного потрібно зазначити, що криміналістична характеристика кримінального правопорушення відіграє значну роль на початковому етапі розслідування. Під час розслідування незаконного перевезення наркотичних засобів потрібно враховувати такі елементи криміналістичної характеристики, як обстановку вчинення кримінального правопорушення, способи вчинення та слідову картину, характеристики особи правопорушника. Значні зміни в обставині розглядуваного правопорушення у зв'язку з військовими діями потрібно враховувати під час виявлення поліцією руху потоків наркотиків територією України. Аналіз способу вчинення правопорушення та утворюваних відповідно ним слідів потрібно враховувати під час виявлення наркотиків у складі потягу та під час проведення огляду. Характеристики особи правопорушника потрібно використовувати під час підготовки та проведення допиту, в тому числі з використанням сучасних технічних засобів. Перспективним для подальших досліджень у цьому напрямі є побудова на основі аналізу елементів криміналістичної характеристики чітких алгоритмів дій уповноважених осіб під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е. Криминалистическая характеристика преступлений. Харьков : Юрид. ин-т, 1985. 92 с.
2. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підруч. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
3. Чаплинський К. О., Лускатов О. В., Пиріг І. В та ін. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-е вид. перероб. і доп. Дніпро : ДДУВС ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
4. Вовчанська О. А. Розслідування незаконного перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2014. 20 с.
5. Полях А. М. Криміналістична характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2009. 196 с.
6. Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. Керівництво з розслідування злочинів : науково-практ. посібник ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Одісей, 2010. 960 с.
7. Бахін В. П., Весельський В. К. Тактика допиту : навч. посібник. Київ : НВТ «Правник», 1997. 64 с.
8. Кузьмічов В. С., Юсупов В. В. Алібі у розкритті злочинів : навч. посібник. Київ : КНТ, 2007. 264 с.
9. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2011. 496 с.

10. Пиріг І. В., Кайко В. І., Варданян Л. К. Можливості використання науково-технічних засобів при допиті. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 126–131.

11. Удалова Л. Д. Допит: деякі проблеми використання нетрадиційних засобів та методів під час його провадження. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2001. № 1. С. 171–175.

12. Volobuyev A., Orlova T. Polygraph in criminal proceedings: prospects of use. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2021. Vol. 1. No. 2. P. 116–123.

Надійшла до редакції 02.06.2022

References

1. Kolesnichenko, A. N., Konovalova, V. E. (1985) *Kriminalisticheskaya kharakteristika prestupleniy* [Forensic description of crimes]. Kharkiv : Yurid. in-t, 92 p. [in Russ].

2. Saltevs'kyu, M. V. (2005) *Kryminalistyka (u suchasnomu vyhlyadi)* [Criminalistics (in its modern form)] : pidruch. Kyiv : Kondor, 588 p. [in Ukr.].

3. Chaplyns'kyu, K. O., Luskatov, O. V., Pyrih, I. V ta in. (2017) *Kryminalistyka* [Forensic science] : pidruch. dlya stud. vyshch. navch. zakl. 2-e vyd. pererob. i dop. Dnipro : DDUVS ; Lira LTD, 480 p. [in Ukr.].

4. Vovchans'ka, O. A. (2014) *Rozsliduvannya nezakonnoho perevezennya narkotychnykh zasobiv zaliznychnym transportom* [Investigation of illegal railway transportation of drugs] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. Dnipropetrovs'k, 20 p. [in Ukr.].

5. Polyakh, A. M. (2009) *Kryminalistychna kharakterystyka ta osnovy rozsliduvannya kontrabandy narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, yikh analogiv abo prekursoriv* [Forensic characteristics and basics of investigation of smuggling of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 196 p. [in Ukr.].

6. Shepit'ko, V. Yu., Konovalova, V. O., Zhuravel', V. A. (2010) *Kerivnytstvo z rozsliduvannya zlochyniv* [Guidelines for the investigation of crimes] : naukovo-prakt. posibnyk ; za red. V. Yu. Shepit'ka. Kharkiv : Odisey, 960 p. [in Ukr.].

7. Bakhin, V. P., Vesel's'kyu, V. K. (1997) *Taktyka dopytu* [Tactics of interrogation] : navch. posibnyk. Kyiv : NVT «Pravnyk», 64 p. [in Ukr.].

8. Kuz'michov, V. S., Yusupov, V. V. (2007) *Alibi u rozkrytti zlochyniv* [Alibi in solving crimes] : navch. posibnyk. Kyiv : KNT, 264 p. [in Ukr.].

9. Chaplyns'kyu, K. O. (2011) *Taktychne zabezpechennya provedennya slidchykh diy* [Tactical support for investigative actions] : monohraf. Dnipropetrovs'k : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav; Lira LTD, 496 p. [in Ukr.].

10. Pyrih, I. V., Kayko, V. I., Vardanyan, L. K. (2018) *Mozhlyvosti vykorystannya naukovotekhnichnykh zasobiv pry dopyti* [Possibilities of using scientific and technical means during interrogation]. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3, pp. 126–131. [in Ukr.].

11. Udalova, L. D. (2001) *Dopyt: deyaki problemy vykorystannya netradytsiynykh zasobiv ta metodiv pid chas yoho provadzhennya* [Interrogation: some problems of using non-traditional means and methods during its proceedings]. *Problemy pravoznavstva ta pravoohoronnoyi diyal'nosti*. № 1, pp. 171–175. [in Ukr.].

12. Volobuyev, A., Orlova, T. (2021) Polygraph in criminal proceedings: prospects of use. *Philosophy, Economics and Law Review*. Vol. 1. No. 2, pp. 116–123.

ABSTRACT

Ihor Pyrih, Serhii Prokopov. Use of elements of criminal characteristics at the initial stage of the investigation of drug transportation by rail transport. The article pays attention to the practical use of forensic characteristics in the investigation of drug trafficking by rail. It is emphasized that it is important to use at the initial stage of the investigation such elements of forensic characteristics as the situation and manner of committing the offense, information about the traces and identity of the offender. The analysis of these elements affects the detection of offenses and tactics of such investigative (search) actions as inspection and interrogation.

It has been proved that significant changes in the situation of the crime in question in connection with hostilities should be taken into account when the police detect the flow of drugs through the territory of Ukraine. The analysis of the methods of committing the offense and the traces formed accordingly should be taken into account during the detection of drugs in the train and during the inspection. During the inspection it is necessary to plan tactics, using knowledge of the location of traces according to the forensic characteristics. The characteristics of the offender should be used in the preparation and conduct of the interrogation, including the use of modern technical means.

Based on the analysis of the opinions of scientists, it was determined that the use of a polygraph is possible in the form of interrogation or forensic psychological examination. The position on the expediency of conducting an interrogation with the participation of a polygraph specialist has been proved.

Keywords: *criminal proceedings, forensic characteristics, drugs, investigator, initial stage of investigation, review, traces, interrogation, tactics.*